

اقتصاد ترکیه وارد دوره شکوفایی خود می شود

مشکلات اقتصادی، یکی از ۳ بعد اصلی بحران عمومی کشور ترکیه در ده سال اخیر می باشد. بعد دوم مربوط به نقشی می شود که پیمان ناتو و به خصوص دولت آمریکا مایلند ترکیه در کل منطقه بر عهده گیرد. اما بعد سوم بحران مربوط به جدال فکری و ایدئولوژیکی است که آن کشور از سالهایی نه چندان نزدیک، شاهد آن بوده است. ملاحظه می شود که هشیاری سیاسی مردم ترکیه و وقایع بین المللی منجر شده تا کوششهای جدیدتری برای ایجاد جو همکاری با کشورهای جهان و به خصوص کشورهای منطقه صورت گیرد.

در زمینه اقتصادی، تورم و کسری پرداختها، دو مسئله بزرگی هستند که حل آن نیاز به جدیت و کوشش فراوانی دارد و بدین دلیل، دولت جدید ترکیه این دو مسئله را در اولویت برنامه های خود قرار داده است. یکی از مسائل عمده دولت میزان وامهای خارجی است که بالغ بر ۱۶۰۰۰ میلیون دلار می شود و بازپرداخت اصل و بهره این وامها بردوش دولت غیرنظامی، که قدرت را در اواخر سال ۱۹۸۳ به دست گرفت، سنگینی می کند. بنابراین، مسئله تقویت اقتصاد کشور به طور کلی و افزایش حجم صادرات به خصوص، از مسائل اساسی و مهمی است که دولت تورگوت اوزال با آن مواجه می باشد، تا از این طریق بتواند ارز مورد نیاز خود را جهت وارد کردن کالا و خدمات ضروری از دیگر کشورهای جهان، تأمین نماید.

گفته می شود بانک مرکزی ترکیه تصمیم دارد در سال جاری (۱۹۸۴) مبالغ بیشتری وام از بازارهای مالی جهان تهیه کند زیرا نیاز کشور به وامهای جدید در سال جاری به ۵۰۰ میلیون دلار برآورده می شود. در حالی که این وامها در سال گذشته در حدود نصف این مبلغ بوده است.

بین المللی کردن اقتصاد و تجارت خارجی

در حال حاضر دولت اوزال فعالیتهای زیادی را جهت سرعت بخشیدن به چرخهای اقتصادی، از طریق توسعه صادرات آغاز کرده و بدین منظور به تجارت و اقتصاد ترکیه نقش بین المللی داده و در نتیجه صنایع کشور را به سمت صادرات سوق داده است.

در حقیقت، باید اذعان کرد که دولت غیرنظامی در شرایط سختی از تاریخ معاصر ترکیه قدرت

را به دست گرفت، و این، دلیل مشکلات اقتصادی کنونی و مسائل سیاسی داخلی و خارجی است. در این مورد، کارشناسان مطلع اظهار می‌دارند که گرایش عمده سیاست امروزی ترکیه به سمت گسترش هر چه بیشتر بازرگانی خارجی با کشورهای جهان، به خصوص کشورهای اسلامی سیر می‌کند.

اخیراً "دولت ترکیه پیشنهاد دولت ایران مبنی بر تقویت مجدد سازمان تعاون برای توسعه، مرکب از سه کشور ایران، ترکیه و پاکستان را پذیرفت و در این رابطه، وزیر خارجه ترکیه در نیمه اول ماه مارس گذشته به تهران سفر کرد. همچنین، نخست وزیر ترکیه نیز قصد دارد در آینده نزدیک به تهران سفر کند. (این مقاله قبل از سفر اخیر نخست وزیر ترکیه به تهران نوشته شده است). و به دنبال این سیاست، کنعان اورن رئیس جمهور از اردن در ماه دسامبر سال گذشته و از عربستان سعودی در فوریه سال جاری، دیدن کرد. علاوه بر این، حضور رئیس جمهور ترکیه در کنفرانس سران کشورهای اسلامی در ژانویه سال جاری که در مغرب تشکیل شد نیز، در چهارچوب این سیاست تلقی می‌شود.

گفته می‌شود، کوششهای سیاستمداران ترک در زمینه‌های گسترش روابط بازرگانی عمده‌ترین خط مشی سیاست خارجی آنان را تشکیل می‌دهد و در کنار آن می‌توان از مسائل سیاسی و نظامی نام برد.

در این جهت، دولت ترکیه در اوائل سال جاری اقدام به کاهش یا لغو بسیاری از مالیاتها و محدودیتهای گمرکی ای کرده است که از زمان گذشته بر کالاهای وارداتی اعمال می‌شد و این، علاوه بر سعی در ایجاد جو تعاون و همکاری با کشورهای خارجی به خاطر کنترل و تعدیل میزان تورم است، این کشورها به خصوص کشورهایی هستند که با ترکیه روابط بازرگانی خوبی دارند. همچنین، سیاست آزاد کردن بازرگانی خارجی به هدف استحکام بخشیدن به صنایع داخلی اتخاذ شده است که بر اثر این سیاست، صنایع داخلی در رقابت با صنایع خارجی هم از نازل قیمت و هم از نظر کیفیت ناچار خواهند شد خود را با این شرایط وفق دهند.

به عقیده سیاستمداران ترک، نرزش و تغییر پذیری، به اضافه قدرت رقابت با کالاهای خارجی، دو شرط اساسی توسعه و رشد صنایع داخلی به منظور صدور به خارج از کشور است. و اکنون به رغم ممنوعیت وارد کردن ۶۰۰ قلم کالای مشخص (مانند فرش و عتیقه) اخیراً "قید و بندهای اعمال شده بر ۳۷۰ قلم کالای صنعتی و کشاورزی (مانند لوازم برقی) لغو شده است. هم زمان با آن، از قید و بندهای موجود بر تعداد دیگری از کالاهای مصرفی و صنعتی (مانند ماشین آلات و مواد شیمیایی) تا حدود زیادی کاسته شده و به همین خاطر، تعداد زیادی از کالاهای خارجی به شکل قانونی و برای اولین بار وارد بازارهای داخلی ترکیه شده است. هم زمان با آن نیز، مالیات گمرکی تعداد دیگری از کالاهای خارجی تخفیف داده شده است تا از کمبود کالاهای وارداتی در بازار و افزایش قیمت آنها که به افزایش میزان تورم منجر می‌شود، جلوگیری به عمل آید.

بیکاری و تولید کشاورزی

در زمینه اوضاع اقتصادی داخلی به چندین پدیده برمی‌خوریم. پدیده اول مشکل بیکاری است که

از ۲۰٪ کل نیروی کار کشور تجاوز کرده است. پدیده دوم عبارت است از مسئله کاهش تولیدات کشاورزی. با وجود اینکه میزان تورم در سالهای ۱۹۷۹ و ۱۹۸۰ در سطح بالایی بود و در سالهای اخیر تا حدودی تنزل کرده است، اما هنوز هم مشکل بالا بودن قیمتها دامنگیر اکثریت مردم آن کشور می باشد. همچنین، در سالهای اخیر قدرت خرید اقشار وسیعی از کارمندان جزء و کارگران به شکل چشمگیری پایین آمده است و دلیل آن میزان بالای تورم و عدم افزایش درآمد حقوق بگیران جزء است.

معروف است که در برنامه انتخاباتی اوزال و حزب حاکم وی، کنترل تورم و مبارزه با بوروکراسی به عنوان دو هدف عمده محسوب می شوند. همچنین، در این برنامه، از سرمایه داران دعوت شده تا در استانهای شرقی کشور که سالهای طولانی است بدانها توجه نشده سرمایه گذاری کنند. در این مورد، تفاوت چشمگیری بین شرق و غرب کشور، از نظر توسعه اقتصادی و صنعتی مشاهده می شود. آمار موجود نشان می دهد که شهر استانبول در سالهای گذشته به تنهایی بیش از ۵۰ درصد سرمایه گذاریهای بخش خصوصی کل کشور را به خود اختصاص داده بود.

علاوه بر این، مشکل مسکن از اولویت خاصی در برنامه های حزب حاکم برخوردار است و بدین منظور، دولت ترکیه تصمیم دارد در سالهای آینده تعداد زیادی واحد مسکونی احداث کند تا مشکل کمبود مسکن را که یکی از بزرگترین مشکلات مردم ترکیه است، تخفیف دهد.

یکی دیگر از مشکلات جدید دولت ترکیه مربوط به بازارهای خارجی کالاهای آن کشور است. گفته می شود بازارهای خارجی کالاهای ترکیه پس از گسترشی که در چند سال اخیر به دست آورده است نشانه های افت محسوسی در آن پدیدار گردیده و این موضوع چندین دلیل دارد، از جمله مشکلاتی که خود بازارها (به خصوص در کشورهای خاورمیانه) با آن دست به گریبانند.

اطلاعات موجود نشان می دهد که بیش از ۴۰ درصد صادرات کشور ترکیه به کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا سرازیر می شود که لیبی، ایران و عراق سهم عمده ای از این صادرات را به خود اختصاص می دهند. گفته می شود که ایران در سال ۱۹۸۳، به تنهایی بیش از یک میلیارد دلار کالا از ترکیه خریداری کرده است ولی مشکلاتی که تعدادی از کشورهای منطقه وارد کننده کالاهای ترکیه با آن مواجه شدند، موجب گردید تا سیاستمداران ترکیه کوشش بیشتری به منظور گسترش و جایگزینی بازارهای دیگری به جای این بازارها بکنند.

در نتیجه، جنگ با ایران، در قدرت خرید بازارهای عراقی کاهش محسوسی به وجود آمده است. علاوه بر این، تعدادی از کشورهای عربی به دلیل مشکلات اقتصادی داخلی خود، اقدام به کاهش حجم پروژه های عمرانی، یا لغو تعداد دیگری از آنها کرده اند و می دانیم که شرکتهای ساختمانی ترکیه عهده دار اجرای پروژه های عمرانی و ساختمانی بسیاری در کشورهای خاورمیانه، می باشند. ولی از طرف دیگر، صادرات ترکیه در زمینه کالاهای کشاورزی و صنعتی (مانند تره بار و پارچه) به کشورهای اروپای غربی و آمریکای شمالی، اخیراً به شکل قابل ملاحظه ای افزایش پیدا کرده است که این امر، تا حدودی

منجر به جایگزینی بازارهای از دست رفته خاورمیانه خواهد شد .

کارشناسان اظهار می کنند که تعداد زیادی از کارخانه های ترکیه ، در حال حاضر ، با ظرفیت نصف تادو سوم ظرفیت تولید عادی خود کار می کنند و این ، به دلیل رکود بازارهای داخلی از یک سو و قطع مکرر جریان برق در مدت اخیر ، از سوی دیگر است . علاوه بر این ، میزان بسیار بالای بهره واریها که این کارخانه ها ناچار به پرداخت آن به بانکها می شوند نیز تاثیر فراوان دارد . باید در نظر داشت که این بهره های سالانه ، گاهی از ۳۵ درصد تا ۴۰ درصد هم تجاوز می کند . تورم نیز مزید بر علت است و اگر میزان تورم را در محاسبه بهره بانکی به حساب آوریم ، میزان کنونی این بهره ها به ۷۰ تا ۸۰ درصد می رسد . بدیهی است که چنین میزان از بهره ، نقش بسیار مهمی در عدم اجرای برنامه ها و پروژه های توسعه و رشد را که موسسات صنعتی در صدد اجرای آنها هستند ، بازی می کند . در حقیقت ، این ارقام نجومی بهره بانکی تعداد زیادی از موسسات صنعتی و بازرگانی و پروژه های رفاهی و خدماتی را به ورشکستگی کشانیده و خطر ورشکستگی موسسات دیگری نیز در کمین است .

شاخصهای اقتصادی مهم در اقتصاد ترکیه برای سالهای ۱۹۷۹ تا ۱۹۸۳

سال	رشد تولید ناخالص ملی (درصد)	تورم (درصد)	میزان کسری پرداختها (به میلیون دلار)
۱۹۷۹	-۰/۴	۶۰	۱۶۰۰
۱۹۸۰	-۱	۱۰۸	۳۵۰۰
۱۹۸۱	۴/۲	۳۶	۲۱۰۰
۱۹۸۲	۴/۴	۳۰	۹۵۰
۱۹۸۳	۳۱	۳۵	۲۱۰۰
میانگین	۲	۵۴	۲۰۵۰

مأخذ : فاینانشال تایمز - لندن شماره ۱۹ دسامبر سال ۱۹۸۳

یکی دیگر از عمده مشکلاتی که دولت غیرنظامی ترکیه با آن مواجه است فشارهای نظامی - سیاسی است که ایالات متحد آمریکا و دیگر کشورهای عضو پیمان ناتو بر سیاست خارجی ترکیه وارد می کنند. از جمله گفته می شود که حکومت ایالات متحد آمریکا با قطع روابط دیپلماتیک ترکیه و اسرائیل که مورد درخواست احزاب و جمعیت های مسلمان ترکیه است، شدیداً مخالفت می کند. همچنین، کشورهای غرب اصرار دارند که ترکیه نقش میانجیگری در برخی از کشمکش های منطقه از جمله جنگ ایران و عراق بازی کند و معروف است که ستمگران آمریکایی هیچ ابائی ندارند تا ترکهارا تحت انواع فشارها و توطئه ها، در مسیر مصالح خود که آن را (مصالح جهان آزاد!!) می نامند، قرار دهند.

در این مورد، اخیراً " فاش گردید که دولت ترکیه در دسامبر سال ۱۹۸۳، کمکها و خدمات زیادی به نیروهای آمریکایی (که جز نیروهای چند ملیتی اشغالگران لبنان بوده اند) کرده است. همچنین، دولت اوزال هواپیماهای فانتوم اف ۱۶، که دولت نظامی سابق از آمریکا خریداری کرده بود، اخیراً تحویل گرفته است که قیمت این معامله به حدود ۴۲۵۵ میلیون دلار برآورد می شود. بدون شک چنین مبلغی فشار طاقت فرسایی بر دوش خزانه دولت وارد کرده است، به خصوص اگر این خزانه از اساس باکسری پرداختهای بسیار مواجه باشد. گفته می شود که خزانه دولت ترکیه به طور عمده ای بر کمکهای مستقیم آمریکا متکی می باشد. این کمکها برای سال مالی ۱۹۸۴-۱۹۸۵ - به مقدار ۹۳۴ میلیون دلار تصویب گردیده است با این شرط که ترکها سیاستهای تعیین شده از طرف مقامات آمریکایی را دنبال کنند. □

نقل از: نشریه، سازمان برنامه و بودجه، استان خوزستان، تحت عنوان: ترجمه ۳ مقاله اقتصادی
از مجله العالم.

پرتال جامع علوم انسانی